

Cabaret in Parijs

Josephine Baker, die dinsdag een grafmonument in het Panthéon kreeg, was de eerste zwarte Amerikaanse showgirl in de Franse hoofdstad. Bestaat haar mythische Parijs nog – glamoureuze, ongetemd en vrij, waar erotiek tot kunstvorm werd verheven?

Door **Eline Huisman** Foto's **Guus Dubbelman**

In het Parijs van Josephine Baker is cabaret er nog altijd voor de misfits

Spicysqueeze is zenuwachtig. Althans, dat zegt ze. Haar blik verradt niets daarvan. In de rode kamer vol zetels van rood velours – zoals alles in het Parijse cabaret Crazy Horse hetzelfde volle rood kleurt – neemt ze rustig de tijd om te vertellen over de vrouw die ze zo bewondert.

Vanavond kruipt Spicy in de huid van Josephine Baker, een eerbetoon ter gelegenheid van haar grafmonument in het Panthéon. 'Ik heb gehuild gisteren, bij de ceremonie. We zagen hoe de soldaten de kist voor Josephine over de rode loper naar het Panthéon droegen. Vandaag heb ik alles teruggekeken en ik was opnieuw geraakt.'

Spicy Squeeze – Shanice Sloan in het dagelijks leven – is showgirl bij Crazy Horse, een van de beroemdste cabarets van Frankrijk, en als artiest sterk beïnvloed door Josephine Baker. Iedereen in deze wereld weet wie ze is, zegt Sloan, maar zonder haar echt te kennen. Dat veranderde voor haar toen ze bij Crazy Horse kwam werken. Hier leren alle dansers hun onderrug hol gebogen te houden tijdens het lopen en dansen, een typische houding direct geïnspireerd op de stijl van Baker.

Maar meer nog waren het Bakers verhaal en levenshouding die indruk maakten. 'Mijn collega Brian Scott Bagley, de eerste zwarte mc in Crazy Horse, introduceerde me in haar wereld', zegt Sloan. 'Brian is Afro-Amerikaans, net als ik, we kunnen ons beiden relateren aan haar verhaal als eerste zwarte Amerikaanse showgirl in Parijs. Josephine kwam vaak naar voren in onze gesprekken, gaandeweg leerde ik haar kennen. Ze heeft de weg vrijgemaakt voor alle showgirls van kleur. Ik heb vandaag de vrijheid om te dansen omdat zij zichzelf dat honderd jaar geleden toestond.'

In mei dit jaar zorgde Sloan voor een kleine sensatie voor het Panthéon. Toen ze midden op het plein de bontjas van haar schouders liet zakken, was het alsof Josephine Baker naar hedendaags Parijs was geteleporteerd. Haar haren had ze in de karakteristieke zwarte krul op het voorhoofd geplakt, de parels hingen in trossen om haar nek en om haar heupen dansten gouden bananen – precies zoals in het iconische nummer waar Josephine Baker zo vaak om wordt herinnerd. Met energieke, speelse bewegingen bracht Sloan de act tot in detail tot leven, inclusief de grote, draaiende ogen die Bakers voorstellingen iets clownesks gaven.

De uitvoering was een hommage aan Baker, waarvoor Sloan de goedkeuring van Bakers familie had gekregen. En een moment van aandacht voor de petitie die toen al meer dan tien jaar rondging om de artiest de hoogste Franse eer te brengen: een bijzetting in het Panthéon. Nooit eerder kwam een zwarte vrouw die plaats toe, en nooit eerder vond een artiest uit de podiumkunsten de weg naar de seculiere tempel voor Franse grootheden. Josephine Baker hoort daar, zegt Sloan, omdat ze haar tijd overstijgt. 'Erkend worden als artiest is een ding, maar zij vocht ook voor de generaties na haar. Ze had een ambitie die groter was dan haarzelf. Ze is en voorbeeld voor iedereen die

Josephine Baker in 1925. Ze werd geboren als Amerikaanse en kreeg in 1937 de Franse nationaliteit. Foto Getty

afwijkt – of het nu om ras, geloof of seksualiteit gaat – om trots te zijn en jezelf te laten zien.'

En die bananenrok? In de jaren twintig en dertig een sensatie in Parijs, hij paste precies in de koloniale fantasieën uit die tijd. Soms werd Baker bij haar optredens zelfs vergezeld door een luipaard. Met de blik van nu voelt het op zijn minst ongemakkelijk om een zwarte vrouw zo bijna naakt te zien dansen. 'Maar Josephine gebruikte die stereotypen', zegt Sloan. 'Het gaf haar de mogelijkheid om verder te komen als performer. Als ze dat niet had gedaan destijds, had ze misschien nooit het gewicht gehad dat ze later in haar leven kreeg. Ze begreep dat je als minderheid soms manieren moet zoeken om gezien te worden en een stem te hebben. Het grote verschil zit in de vraag: wordt het je opgelegd, of is het jouw keuze om het naar je hand te zetten?'

Het mooie van het cabaret is dat het je meeneemt in een nieuwe werkelijkheid, zegt Sloan. 'Als je naar een show gaat, word je meegenomen op reis. Het maakt nieuwsgierig naar andere werelden en prikkelt de fantasie. En ook al is dat woord in deze tijd taboe, exotisme hoort daar ook een beetje bij.'

En trouwens, behalve de bananenrok droeg Sloan die voorjaarsdag ook nog iets anders: een authentiek militair mantelpak uit 1940, compleet met medailles. Want ook dat maakt Baker voor Sloan een voorbeeld. 'Als performers denken we vaak dat de wereld van politiek en activisme niet voor ons is. We voelen ons niet altijd betrokken bij de beslissingen die worden gemaakt. Josephine liet zien dat je je ook als artiest mag uitspreken.'

Als een van de beroemdste cabarets staat Crazy Horse bekend om de intieme sfeer, de naakte danseressen en het spel met licht en projecties. Aan het esthetische fundament is sinds de jaren zeventig niet veel veranderd: de artiesten dragen allemaal de karakteristieke strakke bob

met rechte pony en ze worden volgens strenge regels op bouw geselecteerd.

En toch beweegt het cabaret mee met de tijd, zegt algemeen directeur Andrée Deissenberg. 'De wereld van vandaag zie je terug in de zaal. Het is een *crazy* blik op de realiteit. Een magische plek waar je geprikkeld wordt, die je losmaakt uit de tijd, maar ook reageert op die tijd.' Soms is dat heel direct zichtbaar, zoals toen Crazy Horse in crisistijd de handelsvloer naar het podium bracht in een nummer over seks en stijgende beurskoersen. En soms is het subtieler, zoals met de Amerikaanse jazzklassieker *My heart belongs to daddy*.

'Onze voorstellingen gaan over de positie van vrouwen vandaag de dag, en empowerment is heel belangrijk in het cabaret. Een aantal songteksten in de show wilde ik graag bewerken om die zelfbeschikking meer te onderstrepen.' Deissenberg zocht contact met songwriter en mc Martin Dust en vroeg hem of ze daar iets op konden bedenken. 'Natuurlijk, zei hij meteen. Samen met onze showgirl Spicy Squeeze heeft hij de tekst herschreven en zij heeft het opnieuw ingezongen.'

In Crazy Horse behoort het hart van de danseres nu niet langer toe aan *daddy*. Als ze nu haar vingers om de gordijnen krult, met duizelingwekkende stiletto's op het podium stapt en langzaam haar zijden handschoenen afstroopt, is haar hart voor iemand anders. Haar hart behoort nu toe aan *crazy*.

Net als Spicy prijst Deissenberg het lef van Josephine Baker om anders te zijn. Ze noemt het haar maffe, goefy kant. 'Josephine was niet bang om gek te zijn. Ze kende de kracht ervan, ze werkte daaraan om zichzelf te onderscheiden. Ik zeg vaak tegen de meiden: neem jezelf niet serieus. Jullie zijn allemaal prachtig, dat weet je, maar heb er plezier mee. Cabaret gaat niet om perfectie en mooi zijn, maar over emotie creëren en overbrengen, je eigen ruimte innemen op het podium.'

In een smalle, diepe ruimte in het tweede arrondissement van Parijs bevindt zich het familie-atelier van Jean